

DATE PRELIMINARE DESPRE O NOUĂ AŢEZARE A CULTURII COSTI A DIN JUDEŢUL NEAM

Vasile Diaconu

Prin investigaţiile arheologice din staţiunea preistorică de la Costi a (jud. Neam), începute în deceniul al şase al secolului trecut¹, la care s-au adăugat ulterior alte descoperiri similare, s-au putut creiona elementele definitorii ale uneia dintre cele mai importante culturi specifice Bronzului mijlociu dintre Carpaţii Răsăriteni şi Prut – cultura Costi a.

Fără a insista asupra unora dintre rezultatele cercetărilor de până acum², dorim să aducem în discuţie unele date obţinute ca urmare a recentelor recunoaşteri arheologice de suprafaţă, efectuate în partea de nord-est a judeţului Neam (în Depresiunea Neam), care au permis identificarea unei noi aŢezări a culturii Costi a³.

AŢezarea în discuţie se află în zona limitrofă a oraşului Târgu Neam , la 1,5 km vest de cartierul Humuleţii Noi. Pe un pînten al Dealului Osoi, orientat spre sud-est, cunoscut sub toponimul *În spini*, delimitat la nord de pârâul Adânc, iar la sud de pârâul Valea Seac , au fost identificate materiale ceramice şi piese litice, care confirmă existenţa unei aŢezări a culturii Costi a.

Spre deosebire de majoritatea aŢezărilor acestei culturi, care se află pe forme de teren dominante (boturi de deal, terase înalte)⁴, staţiunea de la Târgu Neam este amplasată pe o pantă lină, orientată spre est, fără a dispune de reale posibilităţi defensive (fig. 1). Totuşi, prin poziţia pe care o ocupă (alt. absolut – 458 m; alt. relativ – 8 m), aŢezarea dispune de o bună vizibilitate asupra unui sector important al Depresiunii Neam .

În lipsa unor cercetări sistematice, este dificil să stabilim intensitatea locuirii în acest punct sau caracterul economic al comunităţii care a întemeiat această aŢezare, dar, pe baza materialelor de care dispunem (piese litice şi ceramic), pot fi formulate o serie de observaţii cu caracter preliminar.

¹ Al. Vulpe, **K voprosu o periodizacii bronzovogo veka v Moldave**, în *Dacia*, N.S., V, 1961, p. 105-122; Al. Vulpe, M. Zamoteanu, **Şăpăturile de la Costi a (r. Buhu i, reg. Bac u)**, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 309-306.

² Pentru o privire de ansamblu, vezi V. Căvruc, Gh. Dumitroaia (coord.), **Cultura Costi a în contextul epocii bronzului din România**, Piatra Neam , 2001.

³ Cercetări de suprafaţă – V. Diaconu, 2008, 2009.

⁴ Gh. Dumitroaia, **Consideraţii asupra culturii Costi a-Komarov de pe teritoriul Moldovei**, în *Cultura Costi a...*, p. 15.

Inventarul litic.

De pe suprafața a a ez rii a fost recoltat un bogat material litic, constituit în principal din de euri de prelucrare (a chii), indiciu clar al confecționării uneltelor de piatră în cadrul a ez rii. Înănd cont de faptul că nu au fost identificate alte urme de locuire preistorică în acest punct, încadrarea materialelor litice în inventarul a ez rii Costi a poate fi astfel justificat.

Fără a emite observații cu titlu definitiv și având în vedere caracterul cercetării, considerăm că numărul mare de piese litice nu indică existența unor ateliere de prelucrare a pietrei⁵, ci a fost determinat de necesitățile comunității umane de a obține unelte și arme de piatră, care se corespund specificului economic al acesteia.

Cea mai facilă sursă de aprovizionare cu materii prime a constituit-o albia pârâului Valea Seacă, situată la 300 m spre sud, și în care se găsesc numeroase gresii și marne brune bituminoase. În mod sigur și albia râului Topoli a, situată la 1,5 km spre sud, a constituit o sursă de aprovizionare cu materii prime, mai ales că izvoarele din Munții Stânișoarei, care au în structură gresii glauconitice și orizonturi menilitice⁶.

Pe lângă rocile locale, care de în ponderea cea mai crescută (aproximativ 75%), pe suprafața a ez rii au mai fost descoperite și piese confecționate din silex și din roci vulcanice. Pentru piesele de silex, este de presupus că cele mai facile surse de aprovizionare cu materii prime le-au constituit zăcămintele din terasele Prutului, cuprinse între sectorul Râdui-Prut și Mitoc⁷. Pentru rocile vulcanice, sursele de aprovizionare trebuie căutate în eruptivul Carpaților Orientali⁸.

Din punct de vedere tipologic, pot fi identificate două mari categorii de artefacte litice: de euri de prelucrare și piese finite, prima categorie fiind cea mai bine reprezentată (tabel 2).

⁵ Nu împărtășim opinia cercetătorului M. Brudiu, care, în urma unor cercetări de suprafață efectuate în județul Vrancea, a identificat trei situri specifice culturii Monteoru, de pe suprafața cărora a recoltat un bogat material litic, fapt ce l-a determinat să considere că în punctele respective au existat ateliere de prelucrare a pietrei. Descoperirea unui număr redus de piese finite și a numeroase de euri de prelucrare nu constituie, în mod obligatoriu, indiciul existenței unor ateliere de cioplire a pietrei, mai ales că acest fapt nu era dovedit și stratigrafic. În mod cert, în cele trei situri, specificul economic al comunităților de acolo a impus o specializare în prelucrarea pietrei. Autorul afirmă că materiile prime și modul de lucru al pieselor litice recomandau utilizarea acestora în operațiuni de tăiere și prelucrare a lemnului; M. Brudiu, **Ateliere de cioplire a pietrei în culturi postpaleolitice descoperite în județul Vrancea, în Danubius**, II-III, 1969, 65-70.

⁶ Al. P. Unescu, **Paleoliticul și epipaleoliticul de pe teritoriul Moldovei cuprins între Carpați și Siret**, vol. I/1, București, 1998, p. 57 și nota 103.

⁷ Idem, **Evoluția uneltelor și armelor de piatră cioplite descoperite pe teritoriul României**, București, 1970, p. 84.

⁸ O. Cotoi, C. Grasu, **Unelte de piatră lefuite din eneoliticul subcarpaților Moldovei**, Iași, 2000, p. 40.

De eurile litice sunt reprezentate de numeroase a chii de gresie glauconitic i silicolit, majoritatea fiind de m rime mijlocie sau macrolitice (unele au pân la 9 cm lungime). Tehnica de cioplire, a a cum poate fi reconstituit pe baza pieselor de care dispunem, indic persisten a unor maniere mai vechi de lucru, caracteristice paleoliticului⁹. Din acest punct de vedere pot fi identificate dou situa ii: percu ia se f cea pe un plan preg tit anterior sau direct pe cortexul bulg relui de piatr . Cioplirea se f cea cu ajutorul percutoarelor (fig. 2/1-3), confec ionate din bulg ri de piatr , recolta i tot din albiile râurilor. Toate percutoarele p streaz urmele unor cioplituri sumare, dar i a loviturilor aplicate nucleelor.

Nucleele descoperite pân acum sunt de dimensiuni relativ mici i p streaz urmele unor desprinderi lamelare sau a chiale, în sensuri deferite (fig. 2/4, 5).

Prezen a numeroaselor a chii macrolitice este în strâns leg tur cu structura rocilor folosite, care nu se pretau foarte bine la clivare i, deci, nu puteau fi ob inute piese lamelare sau de mici dimensiuni care s poat fi folosite.

Unele dintre a chii au pe o latur (de obicei opus planului de lovire) retu e marginale, datorate folosirii lor în diferite activit i (fig. 2/10, 11; fig. 3/1-4; fig. 4/2-5, 8, 9). Dimensiunile destul de mari ale unor asemenea a chii (fig. 3/1-6; fig. 4/1-5, 7), permiteau utilizarea lor în diferite opera iuni de t iere i prelucrare a lemnului. Nu excludem posibilitatea ca acestea s fi fost folosite i pentru t ierea c rnii sau a vegetalelor.

Persisten a tehnicilor arhaice în prelucrarea utilajului litic din roci locale, inferioare calitativ, este explicabil prin necesit ile economice ale respectivei comunit i, care punea accentul pe valoarea func ional a uneltei i mai pu în pe aspectul general al acesteia.

Piese similare cu cele amintite pân acum sunt documentate i în a ez rile culturii Costi a de la Piatra- oimului (jud. Neam)¹⁰ i Sili tea (jud. Neam)¹¹.

Într-o mai mic m sur , în cadrul a ez rii se prelucra i silexul, fapt dovedit de a chiile descoperite, dar i de piesele finite.

Acestea din urm sunt reprezentate de un vâr de s geat cu baza concav , lucrat în tehnica desprinderilor a chiale m runte, de suprafa (fig. 2/7), o lam retu at (fig. 2/9), i o a chie lamelar de silex, utilizat ca inser ie pentru secer , a a cum indic puternicele urme de lustru i retu ele de pe marginile acesteia (fig. 2/8). Prezen a unei asemenea piese, destul de rar întâlnit în inventarul litic al epocii bronzului, al turi de cele câteva fragmente de râ ni e, la care se adaug prezen a paielor tocate în lipiturile provenite de la pere ii locuin elor, sunt m rturii clare ale cultiv rii cerealelor în cadrul a ez rii.

⁹ Al. P unescu, **Evolu ia uneltelor i armelor...**, p. 72.

¹⁰ **Ibidem**, p. 72, anexa III/2A-2C, fig. 46/7-10.

¹¹ Mul umim i pe aceast cale lect.univ.dr. N. Bolohan, pentru informa iile oferite în leg tur cu materialul litic inedit din aceast a ezare.

Din categoria pieselor finite mai pot fi amintite: două fragmente de topoare plate, lucrate din marne brune și un fragment dintr-o dăltă de gresie (fig. 2/6).

Așa cum aminteam mai sus, ponderea crescută a pieselor litice, confecționate în special din roci locale, este strâns legată de preocupările economice ale comunității care a întemeiat această așezare. Luând în considerare faptul că așezarea culturii Costi a de care ne ocupăm este amplasată în zona submontană, se poate presupune că membrii comunității au utilizat uneltele de piatră, în special macrolitele, pentru prelucrarea lemnului necesar diferitelor construcții (locuințe, anexe). Opinia potrivit căreia macrolitele puteau fi utilizate la defrișări¹² nu are susținere în acest caz, mai ales că au fost descoperite câteva topoare fragmentare, care se pretau mult mai bine unor astfel de operațiuni.

Ceramica.

Pe lângă materialul litic, de pe suprafața așezării a fost recuperat și un bogat material ceramic. Datorită acidității solului, dar și lucrurilor agricole intense, ceramica este păstrată în stare fragmentară, fapt ce îngreunează stabilirea unui repertoriu tipologic complet.

Din punct de vedere tehnologic sunt documentate două categorii ceramice, atestate în toate așezările culturii Costi a de care¹³. O primă categorie este constituită din vase lucrate dintr-o pastă grosieră, neomogenă, care are în structură nisip, cioburi pisate și microprundiuri, arderea fiind neuniformă. Într-o proporție scăzută este documentată categoria ceramicii fine, confecționată dintr-o pastă omogenă, cu nisip în compoziție și destul de bine arsă. Vasele din această categorie au pereții subțiri, acoperiți cu engob, culoarea fiind relativ uniformă, brun-cărmizie.

Pe baza fragmentelor ceramice de care dispunem, pot fi reconstituite câteva forme de vase: castroane (fig. 5/4; fig. 6/1-5), amfore (fig. 7/2, 9), amforete (fig. 7/4), vase bitronconice, de dimensiuni mari (fig. 5/5; fig. 7/2, 5, 9), vase cu pereți drepți (fig. 5/1-3).

Fragmentele ceramice decorate sunt destul de puține, dar putem semnală câteva tipuri de ornamente: triunghiuri cu vârful în jos, hațurate (fig. 7/4, 5, 9; fig. 8/9), brâuri alveolare dispuse sub buza vaselor (fig. 5/3; fig. 7/1; fig. 8/5), brâuri duble, crestate, dispuse pe gâtul vaselor (fig. 7/3; fig. 8/2), segmente de brâuri alveolare, întâlnite în special pe castroane (fig. 6/1-3; fig. 8/1, 3), împunsături simple (fig. 6/5) sau încadrate de linii incizate (fig. 7/8; fig. 8/8), butoni conici (fig. 7/2), dar și decor realizat cu motive așchierate (*Besenstrich*)¹⁴ (fig. 5/1, 2, 5; fig. 6/1; fig. 7/10; fig. 8/4, 6, 7, 10).

Prezența decorului de tip *Besenstrich*, pe unele fragmente ceramice, care

¹² M. Brudiu, **op.cit.**, p. 68.

¹³ Gh. Dumitroaia, **op.cit.**, p. 19-20.

¹⁴ A. Popescu, **Ceramica cu decor striat de la Costi a de Deleni**, în *Angustia*, 5, 2000, p. 203-208.

îi găsim analogii apropiate în analizările de la Costi a (jud. Neam)¹⁵, Lumini - Deleni (jud. Neam)¹⁶, Vleni (jud. Neam)¹⁷, Sili tea (jud. Neam)¹⁸ și Poduri (jud. Bac u)¹⁹, ne determină să considerăm că analiza de la Târgu Neam - *În spini*, se încadrează în nucleul clasic al culturii Costi a, lipsind corespondențele tipologice cu descoperirile din Podul Sucevei sau cu cele din Câmpia Moldovei, care prezintă elemente Bjały Potok și Komarov²⁰.

Concluzii.

Prin intermediul datelor prezentate, chiar dacă au caracter preliminar, considerăm că au fost aduse completări referitoare la dinamica locuirilor specifice Bronzului mijlociu din județul Neam, îmbogățind în același timp și repertoriul descoperirilor caracteristice culturii Costi a.

Importanța acestui sit derivă din faptul că este singurul, deocamdată, atestat în Depresiunea Neam, constituind punctul cel mai nordic al descoperirilor tipice culturii Costi a. De aici mai sunt menționate materiale arheologice specifice Bronzului mijlociu la Sclăuștii - Dealul Valea Seacă²¹ și la Cetatea Neam²², lipsa unor elemente concludente ne împiedică să le încadrăm în mediul cultural Costi a sau în descoperirile de tip Lunca²³.

Nr. crt.	Categorie petrografică	Roc	Nr. piese	% din total
1	Sedimentare	Silicolit	18	10,65
		Gresie glauconitic	93	55,02
		Gresie silicioasă	23	13,60
		Marne brune bituminoase	7	4,14
		Menilit	2	1,18
		Silex	22	13,01
		Microconglomerat	3	1,77
2	Magmatice	Diorit	1	0,59
	TOTAL		169	

Tabel 1- Structura petrografică a materialului litic.

¹⁵ **Ibidem**, p. 203, fig. 1, fig. 2, fig. 3/1-5.

¹⁶ **Ibidem**, p. 203-204, fig. 3/5-10.

¹⁷ R. Munteanu, **Sat Vleni, com. Botești, jud. Neam**, în **Cultura Costi a...**, p. 49-50, pl. 60.

¹⁸ N. Bolohan, R. Munteanu, **Sat Sili tea, com. Români, jud. Neam**, în **Cultura Costi a...**, p. 44-49, pl. 42/2.

¹⁹ Gh. Dumitroaia, **Sat Poduri, com. Poduri, jud. Bac u**, în **Cultura Costi a...**, p. 42-44, pl. 35.

²⁰ Idem, **Comunități preistorice din nord-estul României. De la cultura Cucuteni până în bronzul mijlociu**, BMA, VII, Piatra-Neam, 2000, p. 149-150.

²¹ V. Diaconu, **Recunoașteri arheologice de suprafață în zona orașului Târgu Neam**, în **MemAntiq**, XXIV, 2007, p. 97, fig. 14/9.

²² N. Constantinescu, **Din nou în problema Cetății Neam**, în **SCIV**, 14, 1, 1963, p. 219.

²³ Gh. Dumitroaia, **Comunități preistorice...**, p. 145-146; idem, **Sat Lunca, com. Vânători-Neam, jud. Neam**, în **Cultura Costi a...**, p. 31-40.

Nr. crt.	Tip artefact	Nr. piese	% din total	Microlitice %	Macrolitice %
1	A chii	153	90,53	39,1	60,9
2	Percutoare	3	1,77	-	-
3	Nuclee	2	1,18	-	-
4	R zuitoare	1	0,59	-	-
5	Lame retu ate	1	0,59		
6	Inser ii pentru secer	1	0,59	-	-
7	Topoare (frag.)	2	1,18	-	-
8	D lti e (frag.)	1	0,59	-	-
9	Râ ni e (frag.)	4	2,36	-	-
10	Vârfuri de s geat	1	0,59	-	-
	TOTAL	169			

Tabel 2- Reparti ia tipologic a materialului litic.

Preliminary data about a new Costi a Settlement from Neam Country Summary

In this paper, the author presents some informations about a new settlement wich belong to the Middle Bronze Age, Costi a culture.

The settlement was discovered in 2008, due to the surface researches. It is located about 3 km south-west of the Târgu Neam town, on the Osoi Hill (Neam country).

From the surface researches were discovered a lot of lithic artefacts and ceramic fragments. Some lithic artefacts were found: numerous stone chips, a grinder mill rubber, a chisel, two fragmentary axes, flint blades and a flint arrowhad.

From tehnological point of view, Costi a pottery could be devided in two categories: coarse and semi-fine. The pottery shapes are: bowls, amphorae, truncated cone-shaped vessels, vessels with arched body, vessels with straight body.

As decoration we can mention: incised hatced triangles, horisontally arranged relief cell girdles, segmentary girdles, stiches, incisions. Some ceramic fragments were decorated in *Besenstrich* style.

Analogies for this discoveries we can found in another Costi a settlements, as like: Costi a, Borle ti, V leni, Sili tea, Piatra oimului, Lumini -Deleni (Neam country), Poduri (Bac u country).

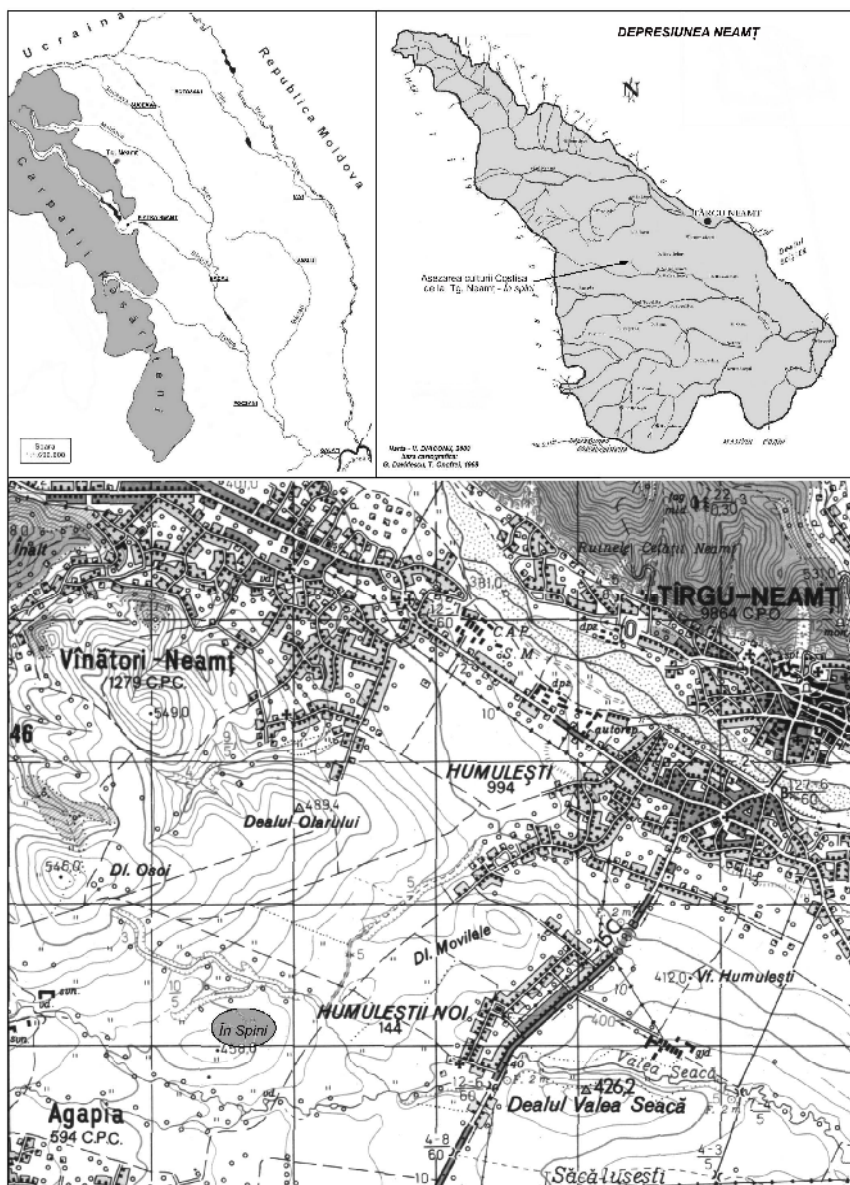

Fig. 1. Amplasamentul aezării Costi a de la Târgu Neam - *În spini*.
Location of the Costi a settlement from Târgu Neam - *În spini* (Neam county).

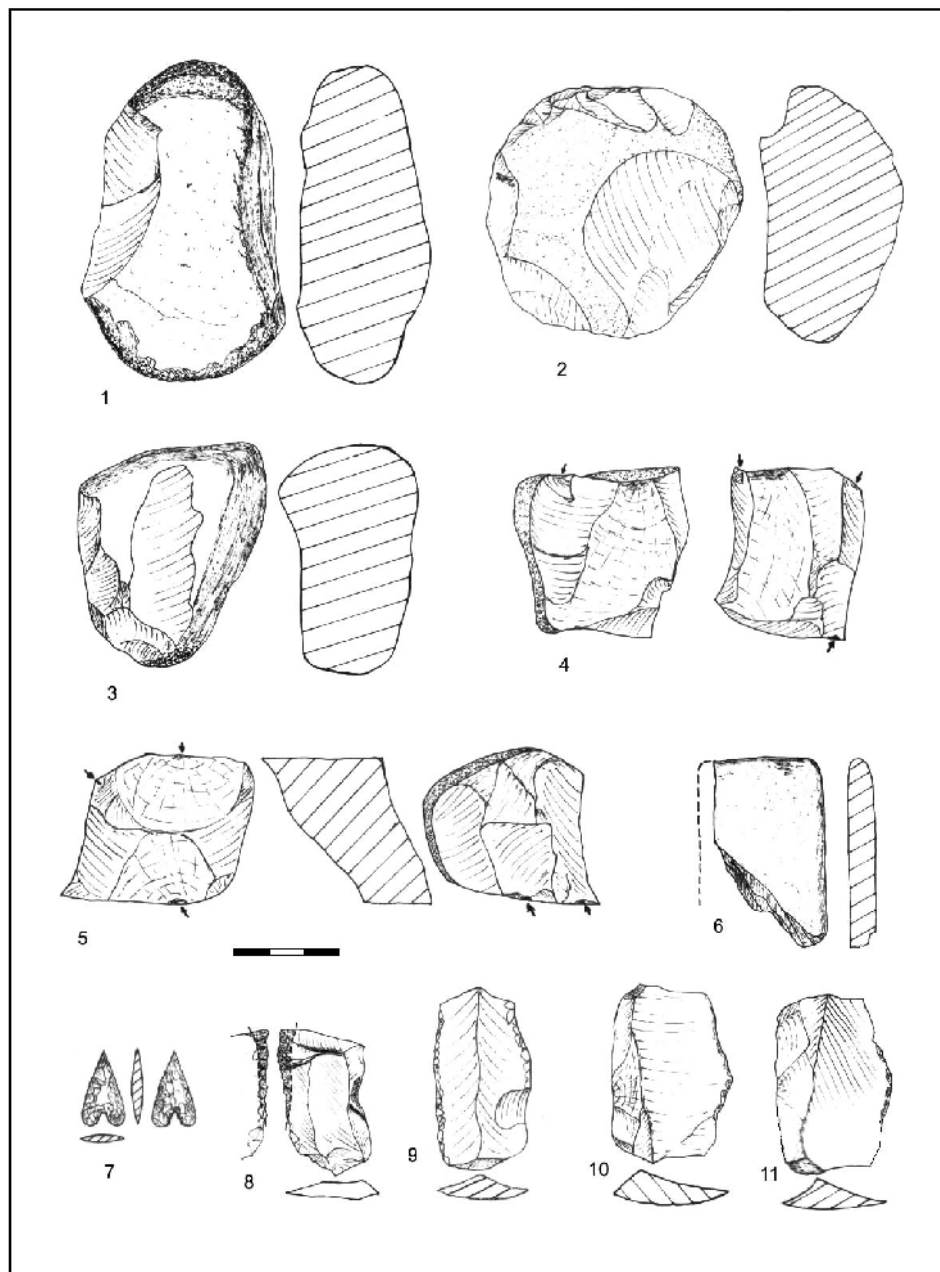

Fig. 2. Târgu Neam - *În spini*; 1-11, unelte i arme de piatr i silex.
Târgu Neam - *În spini*; 1-11, stone and flint tools and weapons.

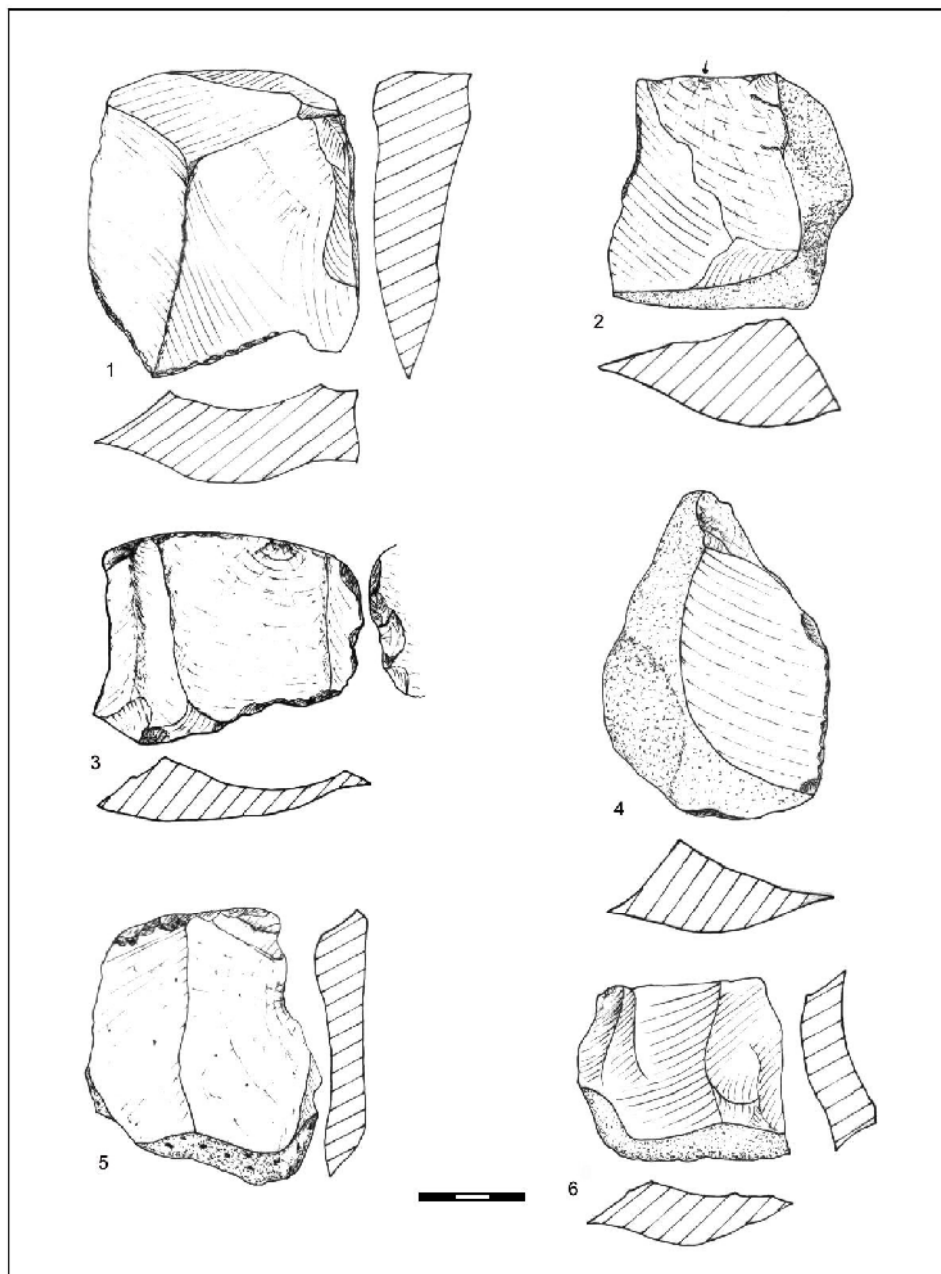

Fig. 3. Târgu Neam - *În spini*; 1-6, piese litice.
Târgu Neam - *În spini*; 1-6, lithic artefacts.

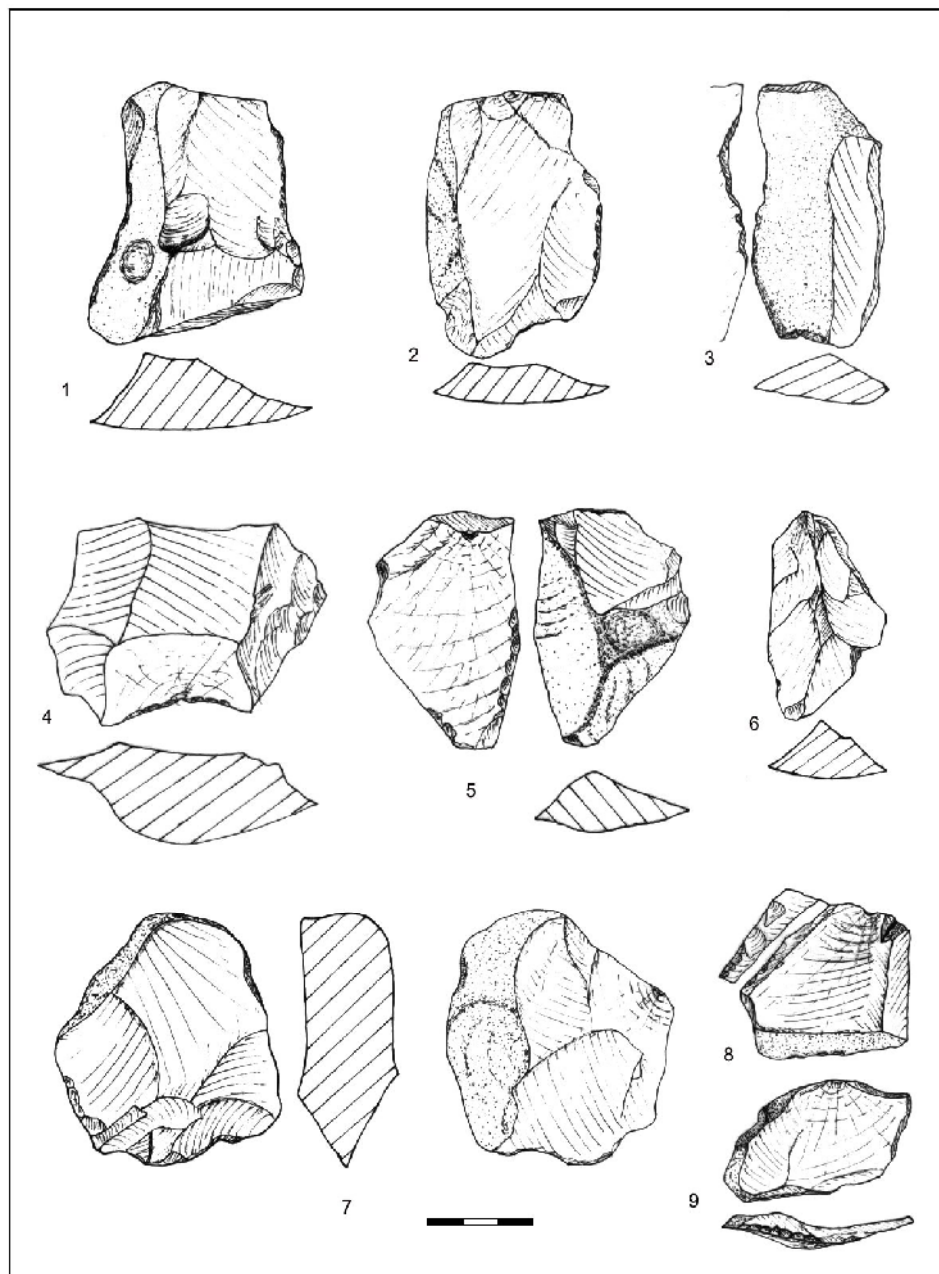

Fig. 4. Târgu Neam - *În spini*; 1-9, piese litice.
Târgu Neam - *În spini*; 1-9, lithic artefacts.

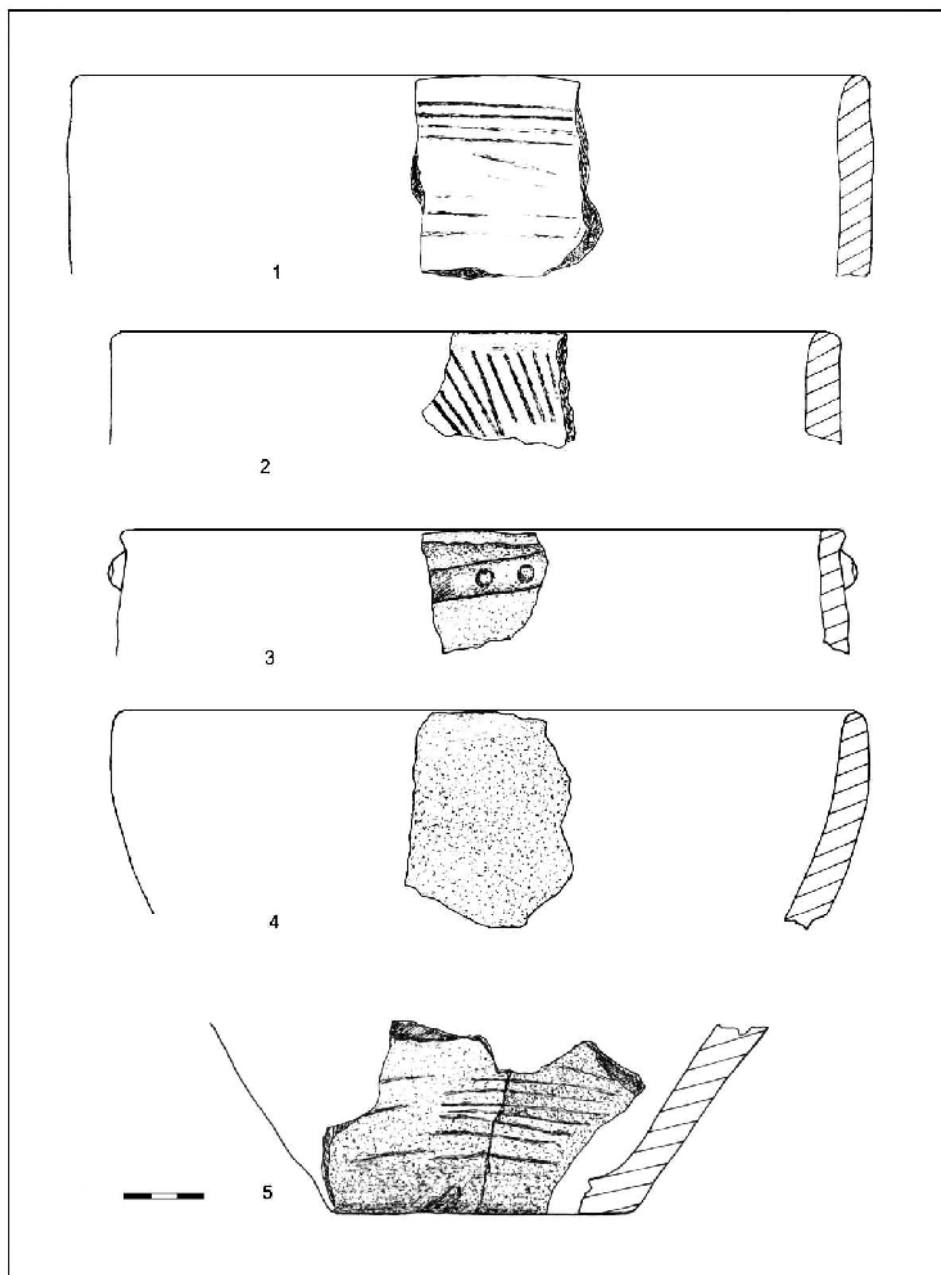

Fig. 5. Târgu Neam - *În spini*; 1-5, ceramică.
Târgu Neam - *În spini*; 1-5, pottery.

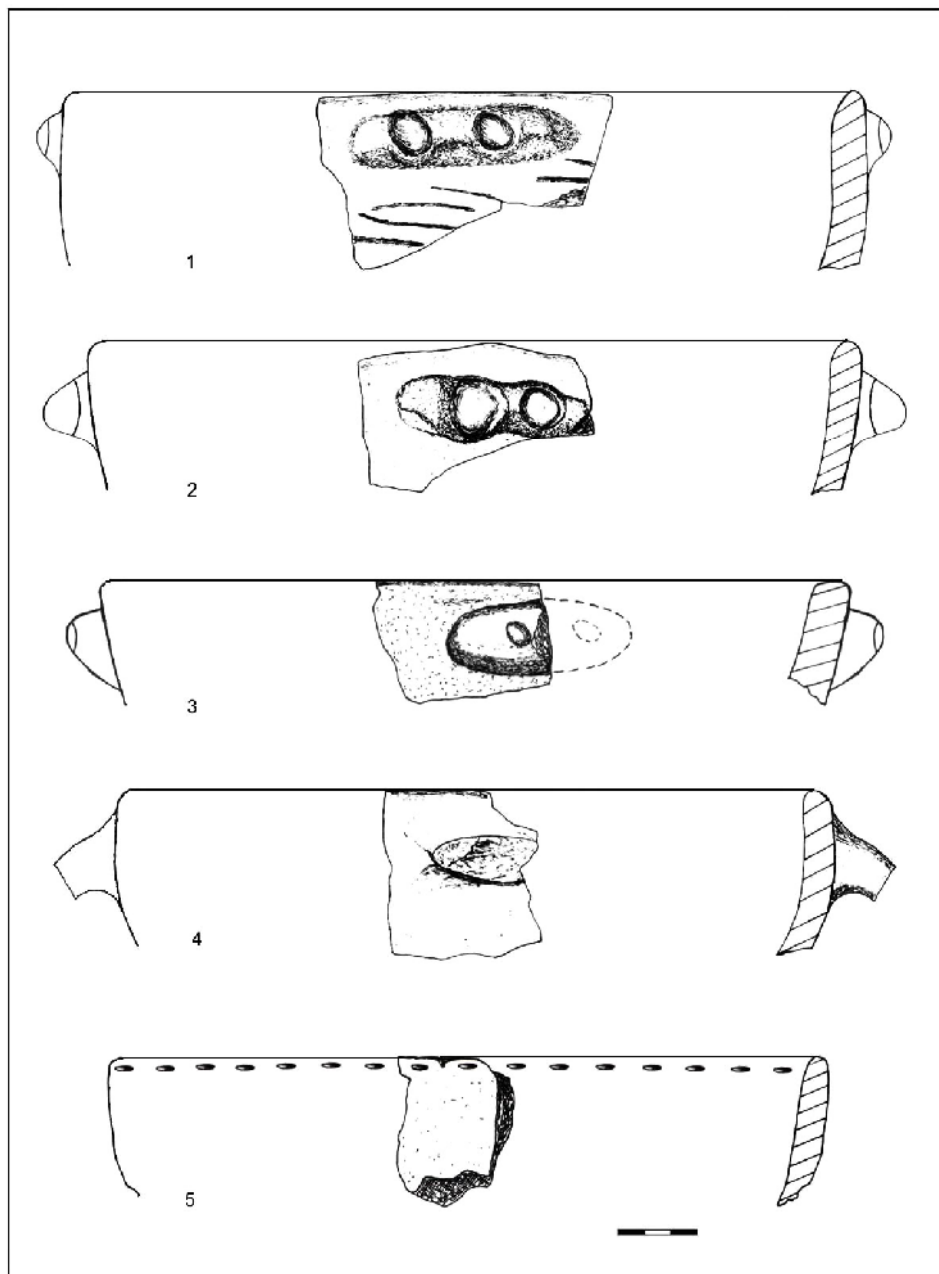

Fig. 6. Târgu Neam - În spini; 1-5, ceramic .
Târgu Neam - În spini; 1-5, pottery.

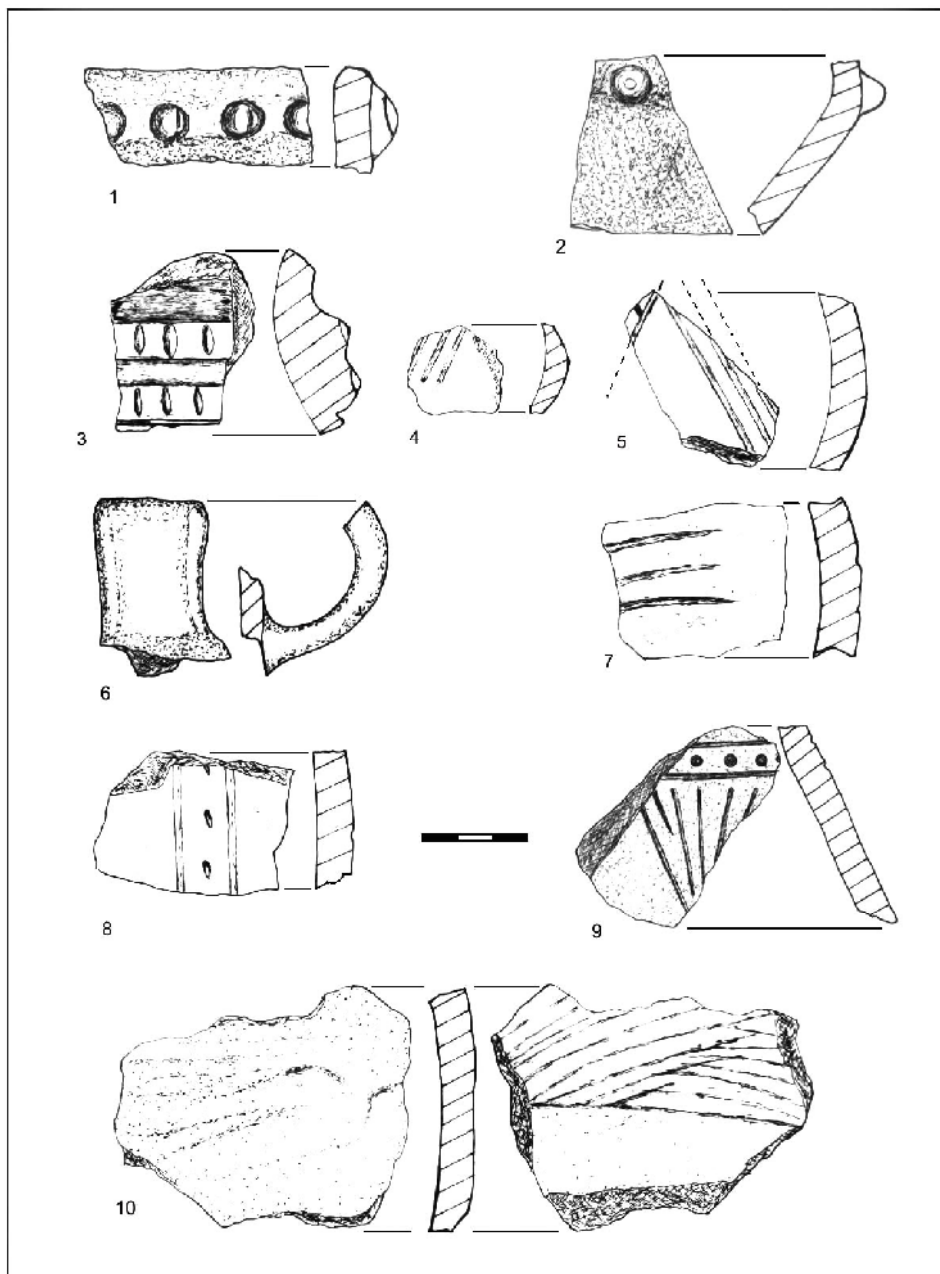

Fig. 7. Târgu Neam - În spini; 1-10, ceramic .
Târgu Neam - În spini; 1-10, pottery.

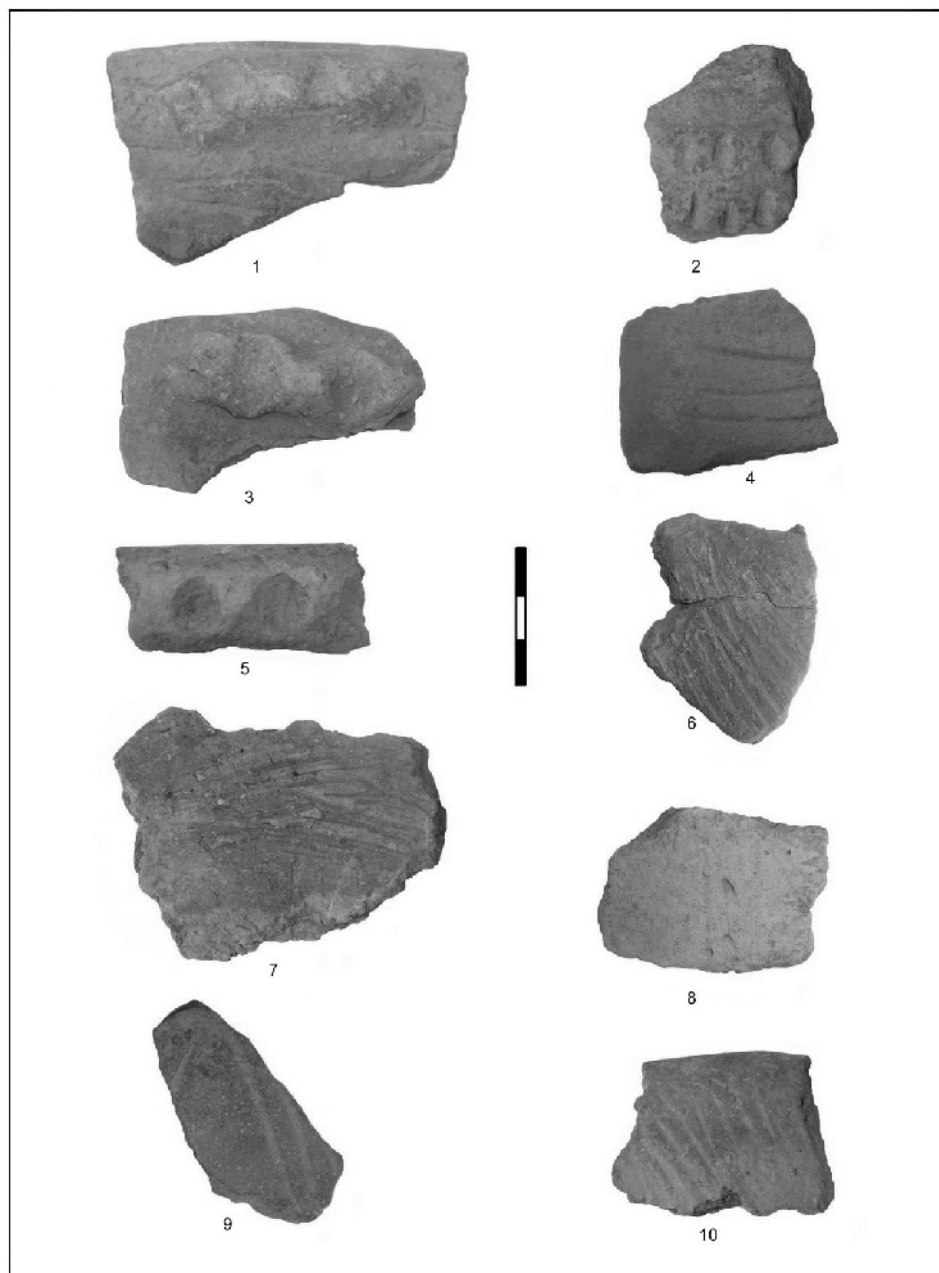

Fig. 8. Târgu Neam - *În spini*; 1-10, ceramic .
Târgu Neam - *În spini*; 1-10, pottery.